

EXAMENSARBETE

Hösten 2008

Lärarytbildningen

”Jag tror inte att vi har någon direkt läsmiljö”

En undersökning om läsmiljöns betydelse i
förskolan

Författare

Sandra Olsson
Sandra Petersson

Handledare

Elisabet Radeklev

www.hkr.se

”Jag tror inte att vi har någon direkt läsmiljö”

En undersökning om läsmiljöns betydelse i förskolan

Sandra Olsson och Sandra Petersson

Abstract

Uppsatsens syfte är att undersöka läsmiljöns betydelse för att skapa läslust. I forskningsbakgrunden behandlas miljöns betydelse, material och lokaler samt vikten av hur böckerna i miljön presenteras och placeras. Dessutom tar vi upp val av böcker, barnens delaktighet och lärarens förhållningssätt som delar i det vi valt att kalla *läsmiljö*. Vi valde att göra en kvalitativ undersökning vars syfte var att undersöka hur läsmiljön ser ut på fyra olika förskolor. På samtliga förskolor har enkäter, intervjuer och observationer använts. Resultatet visade att läsmiljön såg olika ut på de fyra förskolorna. Det framkom att lärarnas förhållningssätt och medvetenhet har stor betydelse för hur verksamhetens läsmiljö ser ut. Diskussionen tar upp resultatet av undersökningen vilket jämförs med vad tidigare forskning och forskares syn och uppfattning är om betydelsen av en inbjudande och väl utformad läsmiljö. Vi kunde konstatera att läsmiljön har betydelse för barnens intresse för böcker och läsning.

Ämnesord:

läsmiljö, miljöns utformande, miljöns betydelse, lärare, förskola, miljö

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund	7
1.1 Syfte	7
2 Forskningsbakgrund	8
2.1 Miljöns betydelse	8
2.2 Lokaler och material.....	9
2.3 Presentation och placering	11
2.4 Val av böcker	12
2.5 Barnens delaktighet.....	13
2.6 Lärares förhållningssätt	14
2.7 Problemprecisering.....	15
3 Metoddel	16
3.1 Val av undersökningsmetod	16
3.2 Val av undersökningsgrupp.....	16
3.3 Etiska övervägande	17
3.4 Utformande och genomförande av enkät	17
3.5 Genomförande av intervju.....	18
3.6 Genomförande av observation	19
3.7 Bearbetning av material	19
3.8 Metodkritik.....	20
4 Resultat och analys	22
4.1 Förskola 1	22
4.1.1 Analys.....	23
4.2 Förskola 2.....	24
4.2.1 Analys.....	25
4.3 Förskola 3.....	26
4.3.1 Analys.....	27
4.4 Förskola 4.....	27
4.4.1 Analys.....	29
4.5 Analyssammanfattning.....	29
5 Diskussion	30
5.1 Metoddiskussion.....	30
5.2 Miljöns betydelse	31
5.3 Lokaler och material.....	32
5.4 Presentation och placering	33
5.5 Val av böcker	35
5.6 Barnens delaktighet.....	36
5.7 Lärares förhållningssätt.....	36
5.8 Avslutande funderingar	37
6 Sammanfattning	39
Referenslista	41
Bilaga 1	
Bilaga 2	
Bilaga 3	
Bilaga 4	
Bilaga 5	

Förord

Vi vill tacka alla lärare som har deltagit i vår undersökning. Tack för att ni har ställt upp och svarat på enkätfrågorna och tack till er som ställt upp på en intervju. Utan era svar hade inte undersökningen varit möjlig. Slutligen vill vi även tacka Anders, Stefan och Carl-Johan.

Kristianstad December 2008

1. Inledning och bakgrund

Miljön kring böcker och läsning kan se olika ut i förskolorna. I vårt examensarbete undersöker vi hur det ser ut på fyra olika förskolor och hur lärarna arbetar för att göra miljön kring böcker och läsning inbjudande för barnen. I detta sammanhang blir lärarnas förhållningssätt till böcker och läsning också centralt, eftersom det kan påverka hur mycket de prioriterar läsning i en inbjudande miljö. Vi menar att lärarens förhållningssätt är viktigt eftersom det är de som formar miljön tillsammans med barnen. Det är lärarna som har ansvaret och förmågan att erbjuda barnen en miljö där de kan lära och utvecklas. Utan lärarnas kunskap och medvetenhet blir det ingen pedagogisk miljö. I Lpfö98 (Läroplan för förskolan) poängteras också vikten av de vuxnas betydelse för barns utveckling och för utformandet av miljön.

Vi anser att det är viktigt att barnen får möjlighet att ta del av ett stort och tillgängligt utbud av böcker. Miljön måste också inbjuda barnen till att använda det material som finns. Vi hävdar att lärare behöver ha en bred kunskap och kompetens då det gäller att utforma och skapa en inbjudande miljö för läsning. I begreppet *läsmiljö* inkluderar vi miljöns betydelse, lokaler och material, placering och presentation, val av böcker, barns delaktighet samt lärarens förhållningssätt.

Under specialiseringskursen "Litteratur för yngre barn" i vår utbildning har en av oss fördjupat sig i vad allt kring böckernas värld kan ge barnen. Detta introducerades på ett spännande, intressant och inbjudande sätt. Efter denna specialisering kom vi gemensamt fram till att vi ville fördjupa våra kunskaper kring just läsmiljön. Chambers (1995) menar att hur den fysiska läsmiljön ser ut har betydelse för hur väl vi lyckas få barnen intresserade av läsning. Han hävdar vikten av att lärare har kompetens att utveckla en läsmiljö som kan inspirera barnen till att bli intresserade av böcker och läsning. Det är viktigt hur lärare presenterar, strukturerar och organiserar miljön kring barnen i förskolan.

1.1 Syfte

Syftet med examensarbetet är att undersöka hur läsmiljön är utformad på förskolan, om och isåfall hur lärare arbetar för att skapa en läsmiljö. Undersökningen skall även ge inblick i och förståelse för om läsmiljön har betydelse för att öka barnens läslust och intresse för böcker.

2 Forskningsbakgrund

Forskningsbakgrunden är uppdelad i olika avsnitt. Det som kommer att belysas är; miljöns betydelse, lokaler och material, presentation och placering, val av böcker, barnens delaktighet samt lärarens förhållningssätt.

2.1 Miljöns betydelse

Skolverket (2005) menar att miljön skall underlätta det dagliga arbetet i förskolan, det vill säga stödja och underlätta lärarnas arbete med barnen. Miljöns betydelse för barnens utveckling understryks också starkt. Både Lpfö98 och Skolverket (2005) poängterar att barnen i förskolan ska erbjudas en mångsidig verksamhetsmiljö som ökar deras fantasi, inbjuder till lek och uppmuntrar dem att undersöka sin omgivning.

Pramling-Samuelsson & Sheridan (2006) poängterar att miljöns utformande är av stor vikt då det gäller den pedagogiska verksamhetens kvalitet. Svensson (1998) konstaterar att om barn skall kunna utvecklas på bästa sätt så har miljön i förskolan en stor betydelse. Pramling-Samuelsson & Sheridan (2006) menar att i samspelet med sin omgivning upptäcker barnen världen som finns omkring dem. Utformandet av miljön har en stor betydelse då det gäller hur barn får möjlighet att lära sig saker. Miljön skall utformas på ett sätt som kan hjälpa och stötta barnen i sitt lärande.

I Lpfö98 poängteras vikten av att verksamhetens miljö skall vara öppen och inbjudande. Den fysiska miljön kan enligt de Jong (1996) fungera som en "tredje pedagog" om det finns en medvetenhet om hur man utformat miljön och hur detta påverkar barnen. Skolverket (2005) betonar att den fysiska miljön ska användas som ett aktivt redskap i det pedagogiska arbetet med barnen.

Johansson & Pramling-Samuelsson (2003) konstaterar att genom att se på miljön kan man upptäcka vilken kunskap- och barnsyn lärarna har. Med detta menar de att det finns ett samband mellan vilken syn man har på lärande och utformar miljön kring barnen. Björklid (2005) poängterar att barnen måste få möjlighet att uppleva miljön som tillgänglig, trygg och stimulerande annars tappar de intresset för att utforska den och hon menar att de budskap som den fysiska miljön sänder ut är viktiga och dessa visar barnen om de är välkomna eller inte att delta i miljön. Johansson & Pramling-Samuelsson (2003) samt Pramling-Samuelsson &

Sheridan (2006) konstaterar att det är viktigt att fundera över de budskap som finns inbyggda i miljön. Barnen skall ha tillgång till ett brett, varierat och anpassat material. Hur miljön ser ut har stor betydelse för hur barnen kan utveckla sina sätt att uttrycka sig på.

2.2 Lokaler och material

Björklid (2005) lyfter i sin kunskapsöversikt upp en utvärdering som har gjorts av Skolverket år 2002-2003 angående lokalerna i förskolan. Den resulterade i ungefär lika många nöjda som missnöjda lärare av dem som deltog. Det framkom då att på grund av att barngrupperna idag är större än vad som var beräknat för lokalerna då de byggdes så begränsar de lärarnas möjligheter till att arbeta som de önskar. På olika förskolor har man fått se över lokalerna och använda och anpassa dem på bästa sätt så de passar dagens barngrupper. Skolverket (2005) understryker att det i skollagen framhålls att lokalerna på förskolan skall vara lämpade för verksamheten. Med det menas hur lokalerna ser ut både storleksmässigt och utformningen av dem och materialet. Det poängteras att detta skall underlätta för förskolan att ge barnen den pedagogiska verksamhet som de har rätt till enligt läroplanen.

Björklid (2005) framhåller att inom forskningen hitintills har det varit så att en bra fysisk miljö inte ansetts ha lika stor betydelse som till exempel de psykosociala aspekterna när det gäller barns inläring. Hon anser att lokalerna på förskolan har stor betydelse för barnens utveckling och att miljön är en betydelsefull faktor för inläringen hos barn. Skolverket (2005) hänvisar till en utvärdering gjord bland lärare som visar att de har en annan syn än kommunens ledning på hur viktig miljön är. Lärarna anser att miljön och lokalerna är viktiga för kvaliteten i förskolan medan ledningen inte ser den som lika viktig. Johansson & Pramling-Samuelsson (2003) påpekar att det inte finns några bestämda regler för hur miljön skall se ut. Simonsson (2004) lyfter i sin avhandling att lärarna på förskolan har ett ganska brett utrymme då det gäller att nå förskolans uppsatta mål. Utrymmet finns på grund av att staten bestämmer det övergripande för verksamheten och sedan delegerar ut detta till de enskilda kommunerna som själva bestämmer hur det skall genomföras. Lärarna har alltså stora möjligheter att själva påverka den fysiska miljön på förskolorna.

Svensson (1998) menar att lärare inte kan utgå från att ett och samma tillvägagångssätt fungerar för alla barn. Miljön måste anpassas till den enskilda individen som skall befinna sig i den. Verksamhetens fysiska miljö skall inte vara bestående utan är en miljö som skall

förändras tillsammans med barngruppen. Pramling-Samuelsson & Sheridan (2006) poängterar precis som Svensson (1998) vikten av att miljön ständigt måste kunna förändras. Barnens intresse och vad man skall göra i miljön måste ligga till grund för utformandet. Det är viktigt att utgå från barnen och gruppen som skall befinna sig i miljön då man skall utforma den.

Björklid (2005) poängterar att man utifrån materialval och hur miljön är möblerad kan upptäcka på vilket sätt lärarna ger barnen möjligheter till eller begränsar användandet av miljön. Det är viktigt att utforma miljön på ett inbjudande sätt eftersom barnen fångas av de uttryck som rummet sänder ut. Enligt de Jong (1996) är det viktigt att tänka på hur rummen är placerade i förhållande till varandra. Hon menar att det finns både rum som är centrala och rum som är avskilda i alla slags konstruktioner av olika hus. Mycket beror på vad man gör åt utformningen och hur man strukturerar upp miljön om byggnaden inte är så anpassad till verksamheten. Hon anser att då lärarna i verksamheten blivit medvetna om detta har de lättare att strukturera om i miljön och på så sätt kunna använda all yta i verksamheten så att den passar barngruppen som skall befinna sig i den. Däremot är det lätt hänt att lärare fastnar i och anpassar sig efter hur och vad rummet i verksamheten tidigare använts till. Det blir då svårt att utveckla rummets miljö på annat sätt än det man är van vid att se.

Chambers (1995) konstaterar att den fysiska miljön måste vara genomtänkt för att kunna förändra och påverka den inre miljön inombords hos individen. Williams m.fl. (2000) hävdar i sin forskningsöversikt att det i miljön kan finnas osynliga sidor. Med osynliga sidor syftar de på vad läraren har med sig det vill säga tankar, idéer och medvetenhet. Dessa osynliga sidor kan bestå av vilka syften läraren har med aktiviteter men att de inte syns i den fysiska miljön. Det kan handla om värderingar, principer samt sättet att förhålla sig till olika saker. De tar även upp att det därför är viktigt att ständigt ifrågasätta de delar av rummet som oftast tas för givet. På så sätt kan man bättre förstå och finna lösningar på vad som rummet tillhandahåller och erbjuder.

Chambers (1995) framhåller att den fysiska läsmiljöns utseende har betydelse för hur väl vi lyckas få barnen intresserade av läsning. Han hävdar vikten av att lärare har kompetens att utveckla en läsmiljö som kan inspirera barnen till att bli intresserade av böcker och läsning. Om läsmiljön är inbjudande påverkar detta sättet lärare läser på. Det är viktigt hur lärare presenterar, strukturerar och organiserar miljön kring barnen i förskolan. Om miljön är läsvänlig menar Söderberg (1988) att det kan ge tidiga läsare.

2.3 Presentation och placering

Söderbergh (1988) konstaterar att barn har svårt att fångas av böcker om de inte får möjlighet att uppleva vad berättelser och läsning kan ge dem. Simonsson (2004) menar i sin avhandling att om man ser tillbaka i tiden har inte alla barn alltid haft samma möjligheter att möta böcker. De barn som deltagit i förskolans verksamhet har alltid fått möjlighet att där bekanta sig med böcker på olika sätt. Däremot finns det kanske barn som inte har tillgång till böcker i sin hemmiljö. Björk & Liberg (1996) hävdar att förskolan då har ett stort ansvar i just detta sammanhang att visa dessa barn allt som böcker kan erbjuda.

Ekström & Isaksson (1997) poängterar precis som Fast (2001) och Granberg (1996) vikten av att använda sig av platser som är lugna, där man inte blir störd mitt under läsningen. Var läraren än läser är det också viktigt att den skapar en nära kontakt med barnen i rummet. Söderberg (1988) poängterar att läsning inte får vara ett tvång utan det skall vara frivilligt. Läsning skall vara något som är roligt, spännande och inbjudande. Björk & Liberg (1996) menar att oavsett om det handlar om högläsning eller individuell läsning så skall målet vara att barnen tycker det är roligt. För att motivera barnen och göra läsning till något positivt har den fysiska miljön stor betydelse.

Chambers (1995) konstaterar att vilken plats vi läser på har betydelse för hur vi läser. Genom att ha en speciell läshörna förmedlar man att läsandet är viktigt. Speciella läsplatser visar hur högt prioriterat läsning är. Man skapar inte en plats för en speciell aktivitet om man inte tycker att det är väldigt viktigt att läsa. Chambers (1995) menar precis som Granberg (1996) att det i en läsmiljö är viktigt att man sitter bekvämt. Genom att använda kuddar och mjuka möbler i läshörnan blir den mer inbjudande och hemtrevlig. Läsmiljöns utformning har stor betydelse för hur den kommer att fungera. Barns fortsatta intresse för böcker och läsning blir större om de under trevliga förhållanden ofta får möjlighet att möta och bekanta sig med böcker.

Vidare framhåller Chambers (1995) att det är viktigt hur böckerna presenteras för barnen. Böckerna som finns skall dra till sig barnens uppmärksamhet och väcka barnens nyfikenhet och intresse för läsning. Lärarna bör presentera böckerna på ett spännande, intressant och inbjudande sätt för barnen. I en god läsmiljö är det viktigt att man gör böckerna synliga för att skapa ett intresse. Det bästa sättet att skylta med böcker är att ställa dem på hyllor och med

bokens framsida utåt. Skyltningen bör vara utformad så att den fångar omgivningens uppmärksamhet och det bör inte heller vara på ett mörkt ställe.

Placeringen av böckerna måste inbjuda barnen till att vilja använda dem. Det är viktigt att varje bok får sin egen plats och att det finns tillräckligt med utrymme för allt material (Björk & Liberg, 1996). Fast (2001) poängterar även hon att då läraren läst klart för barnen är det viktigt att ställa boken väl synlig så barnen efter läsning kan sätta sig och själva titta i den. Björklid (2005) understryker att barnen skall möta en miljö där de har tillgång till det material de behöver för sin utveckling. Lärarna skall inte behövas för att barnen vill använda sig av något material utan de skall kunna klara det själva. Nordin-Hultman (2004) menar att det i svenska förskolor är vanligt att olika material är placerade högt upp vilket gör att barnen då har svårt att använda det.

Granberg (1996) hävdar att böcker ibland får för lite uppmärksamhet i verksamheten även om alla som arbetar där poängterar vikten av att böcker skall finnas på förskolan. De böcker som finns på en småbarnsavdelning kan även placeras så att barnen inte når och ser dem. Hon menar att detta ofta motiveras med att barnen annars tar sönder böckerna genom att dra, bita eller riva i dem. Chambers (1995) framhåller att barnen måste få möjlighet att lära sig hur de ska ta hand om böckerna. I ett av strävansmålen i Lpfö98 betonas att förskolan skall arbeta för att lära barnen att ta ansvar för sitt handlande och för sin omgivning. Granberg (1996) poängterar även hon att det är viktigt att barnen tidigt lär sig att hantera böcker. Om barnen tillåts att hantera böckerna på felaktigt sätt medför detta att barnen får mindre respekt för böcker.

2.4 Val av böcker

Nordin-Hultman (2004) menar att det inte alltid är så att barnen får tillgång till så mycket material. Hon konstaterar att det många gånger i svenska förskolor finns för lite material samt att det som finns ofta är otillgängligt för barnen. Chambers (1995) menar att om böckerna skall få vara en del av barnens vardag framåt i livet och kunna konkurrera med de andra medierna är det viktigt att vi lärare gör böckerna till en naturlig del i barnens liv. Simonsson (2004) poängterar i sin avhandling att det i förskolan måste finnas stor tillgång av böcker för barnen. Detta har en stor betydelse om lärarna skall kunna utveckla och framkalla läslust hos dem.

Det är viktigt att välja böcker som passar alla och det är av stor vikt att barnen får möjlighet att finna böcker som de kan känna igen sig i och som passar deras utveckling och ålder (Chambers, 1995). Pramling-Samuelsson & Sheridan (2006) poängterar också vikten av att materialutbudet som finns i verksamheten skall vara varierat, brett och stort. Tillsammans hävdar de att det måste vara tillgängligt för barnen så att de kan använda det både enskilt och tillsammans. Söderberg (1988) är av samma åsikt då hon menar att man bör välja böcker som intresserar varje enskilt barn. Chambers (1995) hävdar att det är viktigt att barnen får möjlighet att välja böcker eftersom de har ett lika stort behov som vi vuxna att själva välja böcker som passar dem just nu. Får barnen själva välja vilken bok de vill läsa menar Svensson (2005) att uppskattningen av läsandet blir större. Chambers (1995) konstaterar att barnens val av böcker är beroende av både tillgång och tillgänglighet. Barnen måste själva kunna ta och titta i dem. Detta är viktigt för att intresset för just den bok som barnet valt för tillfället inte skall försvinna.

Ekström & Isaksson (1997) menar att vuxna har lättare än barn att berätta om sina upplevelser både verbalt och skriftligt. Barnen har därför ett större behov av bra böcker i sin omgivning. Simonsson (2004) hävdar i sin avhandling att vilka böcker som väljs och finns på förskolan kan visa mycket om lärarens syn på barn och böcker. Böcker man ger till barnen skall ha en hög kvalitet och dessutom innefatta ett språk som passar dem. Om kvaliteten på bilder och innehåll i boken är i sämre skick menar Granberg (1996) att det inte uppmuntrar barnen att använda och intressera sig för böckerna.

2.5 Barnens delaktighet

Ett mål för läraren skall vara att arbeta för att göra barnen delaktiga i den gemensamma miljön (Williams m.fl. 2000). I Lpfö98 poängteras att som grund för utformningen av miljön och verksamheten skall barnens intresse och behov ligga som fokus. Chambers (1995) anser att ett sätt att öka barnens inflytande och dessutom deras intresse för läsning och böcker är att göra barnen delaktiga i arrangerandet och utformandet av hela läsmiljön. Möjligheten till ett ökat intresse kan bli större om barnen får vara med och skapa något som av omgivningen anses vara viktigt. Det är viktigt att barnen får vara delaktiga i sitt lärande och aktiva i utformningen av förskolans fysiska miljö. Detta poängterar även Pramling-Samuelsson & Sheridan (2006) är viktigt för att stimulera barnen i olika lärande aktiviteter. De menar att barn lär i samspel med andra och med omgivningen. Läsning i förskolan tillsammans med

andra är viktigt för barnen. Den ger dem en uppfattning om hur det är att kunna läsa själv. Barn utvecklas och lär utifrån sina egna förutsättningar och erfarenheter, men att barn även erövrar omvärlden i samspel med andra.

Chambers (1995) hävdar att barnen inte bara skall ha valmöjlighet bland de böcker som finns på förskolan utan att de också skall ges möjlighet att välja vilka böcker som kommer till förskolan från biblioteket. Man ska ta tillvara på tillfällena som ges där barnen får vara med och välja vilka böcker som tas till förskolan. Om utbudet av böcker är stort kan barnen på olika sätt behöva hjälp av en vuxen att välja. Barn lär sig välja med hjälp av en van läskunnig vuxen som de har en trygg relation till. Detta stöds också i styrdokumentet för förskolan. Skolverket (2005) betonar att om barnen ska lära sig att agera demokratiskt så måste de tidigt bli bekanta med demokratins tillvägagångssätt. Förskolan måste synliggöra barnens inflytande så att de ser att deras åsikter kan påverka verksamhetens utformning. Först då kan de få uppfattning och kunskap om de demokratiska processer de medverkar i.

2.6 Lärarens förhållningssätt

Pramling-Samuelsson & Sheridan (2006) konstaterar för att lärare skall kunna hjälpa barnen att utveckla sin förståelse för ett speciellt område är det viktigt att läraren både har intresse för och kunskap om det specifika området. Lpfö98 poängterar att vuxna i barnens närhet är viktiga förebilder för dem och att deras förhållningssätt påverkar barnen. Chambers (1995) menar att lärare genom sitt beteende och hur de hanterar, samt talar om böcker visar barnen vilken inställning de själva har till böcker. I Lpfö98 understryks vikten av att lärare i förskolan arbetar för att barnen utvecklar en respekt för den gemensamma miljön på förskolan.

I Björklids kunskapsöversikt (2005) belyser hon en kartläggningsöversikt angående den fysiska miljön i åtta förskolerum. I studien konstateras att nästan ingen lärare gör någon förändring i den inre miljön. Hon hävdar att det är av stor vikt att de som verkar i förskolan blir medvetna om miljöns betydelse då det gäller barns lärande och deras utveckling. Detta poängteras också av Skolverket (2005) där det dessutom understryks att det är viktigt att lärarna förstår det utrymme de har utifrån medel och mål och faktiskt handlar därefter. Lärarnas eget förhållningssätt och hur detta inverkar på barnen poängteras också som mycket viktigt.

Chambers (1995) hävdar att då lärare ger barnen tillgång till böcker samt skapar en miljö som öppnar upp för möjligheter till läsning så fungerar de som stödjande vuxna. Williams (2001) lyfter i sin avhandling upp vikten av att det finns en kunnig och erfaren lärare i barnens närhet som kan uppmuntra dem att gå vidare i sitt lärande.

Förskolans verksamhet skall präglas av kvalitet och det skall finnas en medvetenhet kring vad lärare gör i sitt arbete med barnen. För att kunna utforma en verksamhet som passar varje enskild individ krävs att läraren har såväl teoretisk som erfarenhetsmässig kompetens. Dessa två saker spelar en stor roll för hur pass professionella lärarna är då det handlar om att skapa en inbjudande miljö. Hög kvalitet hänger ihop med lärarens förhållningssätt, engagemang och attityder för verksamheten (Pramling-Samuelsson & Sheridan, 2006).

Johansson & Pramling-Samuelsson (2003) konstaterar att hur läraren organiserar och presenterar de olika rummen med material har betydelse för hur barnen använder miljön och materialet. Läraren har stor betydelse för det enskilda barnet och verksamhetens miljö. I Lpfö98 poängteras vikten av att barn i förskolan skall få möta en miljö som är både trygg, inspirerande och utmanande för dem. I denna miljö skall det finnas engagerade lärare som ser både gruppen och den enskilda individen. Lindhagen (1993) menar att barn får bättre upplevelser av sagoläsning om den präglas av glädje och trygga relationer. Skall läsning fungera behövs det en tillåtande miljö, bestämda tider då man läser och lärare som möter barnen på ett positivt sätt.

2.7 Problemprecisering

Syftet med examensarbetet är att undersöka hur läsmiljön är utformad på förskolan, om och isåfall hur lärarna arbetar för att skapa en god läsmiljö. Undersökningen skall även ge inblick i och förståelse för om läsmiljön har betydelse för att öka barnens läslust och intresse för böcker. Utifrån undersökningens syfte kommer följande frågeställningar att behandlas:

- Hur ser läsmiljön ut på förskolorna?
- Hur ser den medvetna strategin ut hos lärarna då det gäller utformningen och arbetet med läsmiljön?
- På vilket sätt har läsmiljön betydelse för hur mycket och hur ofta barn tillbringar tid med böcker?

3 Metoddelen

I metoddelen presenteras val av undersökningsmetod och undersökningsgrupp. Efter det följer etiska övervägande, utformande och genomförande av enkät, intervju och observation. Som följd kommer sedan bearbetning av material och metoddelen avslutas med metodkritik.

3.1 Val av undersökningsmetod

Bjurwill (2001) poängterar vikten av att forskaren har kunskap om så många olika metoder som möjligt. Han menar att en bred variation av metoder är viktig och att metoden skall väljas utifrån det man valt att undersöka och inte tvärtom. Metoderna som vi använder i undersökningen är enkäter, intervjuer och observationer. Denscombe (2000) poängterar att om forskaren använder sig av mer än en metod i undersökningen, så kallad triangulering, så ökar kvaliteten och forskaren får då möjlighet att se det undersökta utifrån olika infallsvinklar.

Vi har valt att göra en kvalitativ undersökning. Anledningen till valet är för att det leder till att vi kan få en djupare förståelse för det vi undersöker. Denscombe (2000) menar att kvalitativ forskning innebär att forskaren intresserar sig för på vilket sätt deltagarna förstår olika saker. Han menar att kvalitativ data är resultatet av ett tolkningsförlopp. Forskaren blir i den kvalitativa forskningen en viktig del i både framställningen och förklaringen av informationen.

3.2 Val av undersökningsgrupp

Vår undersökning sker inom förskolan. För att få en bredare bild uppsöker vi fyra förskolor i två olika kommuner. En avdelning per förskola besöks. På förskolorna finns det både 1-3 års avdelningar och 3-5 års avdelningar. Specificeringen kommer att ligga på de yngre barnen och begränsningen kommer att vara barn mellan 1-3 år.

För att få med allas syn på hur de har det på de olika avdelningarna får alla på avdelningen svara på enkäten. Det är fyra personal på två av förskolorna och tre personal på två av dem. All personal utom en, som deltar i undersökningen är kvinnor. Åldern på deltagarna är mellan 22-55 år. På alla avdelningar arbetar det både barnskötare och förskollärare. Det finns minst en förskollärare på varje förskola och avdelning. Intervjun görs med en förskollärare på respektive avdelning.

3.3 Etiska övervägande

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällelig forskning (2002) poängterar att de som lämnar uppgifter inom forskningen skall bli upplysta om att deras deltagande i undersökningen är frivillig och att de när som helst har rätt att avbryta. Som forskare är det vårt ansvar att delge deltagarna all information om undersökningen och dess syfte. Det är viktigt att klargöra innan undersökningen börjar i vilket sammanhang undersökningen görs och på vilket sätt den kommer offentliggöras. De ska få en klar bild av undersökningens syfte och deras deltagande i den. Deltagarnas anonymitet ska framhållas och också att deras svar kommer hanteras konfidentiellt. Ifall resultatet utifrån undersökningen kan komma att användas i andra sammanhang bör deltagarna få information om detta.

3.4 Utformande och genomförande av enkät

Vid utformandet av enkäten lades stor vikt vid vad vi ville ha fram av enkäterna. Frågorna formulerades utifrån vårt syfte och problemprecisering. Utifrån enkäternas svar ska senare intervjufrågorna utvecklas. Intervjufrågorna ska vara utformade så att de ger oss djupare svar på frågorna i enkäten. Denscombe (2000) poängterar vikten av att frågeformulär skall utformas på ett sätt som gör det möjligt att både samla in information och använda denna till senare analys. Han menar att frågeformulär kan se väldigt olika ut, det viktiga är att samtliga deltagare får svara på exakt likadana formulär.

Vi väljer att inte lämna ut något informationsbrev till deltagarna utan åker själva ut och träffar lärarna personligen och berättar för dem om vår forskning. Under dessa besök överlämnas också enkäterna. För oss känns det viktigt att personligen få träffa lärarna som ska ingå i undersökningen. Under alla besöken på förskolorna ska vi båda två delta i arbetet med undersökningen. Det känns viktigt att båda är närvarande. Lärarna får då ett ansikte på oss och kan ställa frågor direkt om det är något de undrar över. I mötet kan vi då också klargöra ännu tydligare att det är frivilligt att svara och ifall det är någon punkt de inte vill svara på så behöver de inte känna sig tvingade. Lärarnas anonymitet poängteras och att svaren ska behandlas konfidentiellt. Patel & Davidsson (2003) poängterar att det är viktigt att forskaren tydligt berättar hur den kommer att använda det insamlade materialet samt om individens deltagande är anonymt eller inte.

Vårt mål med enkäterna är att deltagarna ska svara personligen utan att prata med varandra, därför kommer vi att samla in enkäterna efter någon dag. Våra namn och telefonnummer lämnas så att de som deltar ska kunna nå oss. När enkäterna är skrivna samlas de in av oss och lärarna tackas för att de har deltagit i undersökningen. Vi kommer då att fråga om en förskollärare på varje avdelning på respektive förskola vill bli intervjuad. Denscombe (2000) poängterar vikten av att forskaren har undersökt om den som skall bli intervjuad vill detta. Han menar att personen måste ha gett sitt medgivande och ha en vilja av att delta.

3.5 Genomförande av intervju

Som tidigare nämnts så ska vi intervju en förskollärare per avdelning och förskola. Kvale (1997) menar att man bör intervju så många som behövs för att ta reda på det man vill veta. Vi anser att en kvalitativ intervju på varje förskola är tillräckligt tillsammans med enkäterna för att få den kunskap vi vill ha. Tid och plats för intervjun planeras tillsammans med den som ska bli intervjuad. Detta bör göras i god tid innan intervjun för att alla parter ska kunna förbereda sig. Före intervjun sammanställs enkätfrågorna för att få det strukturerat inför intervjun. Denscombe (2000) menar att det är viktigt att intervjun är förutbestämd och det är inget som sker av en tillfällighet. Han framhåller vikten av att en intervju utförs för att ta reda på och få en bredare kunskap om ett specifikt ämne.

Innan intervjun påbörjas kommer lärarna att tillfrågas om det går bra att samtalet spelas in. Denscombe (2000) menar att en intervju inte får spelas in om inte personen som skall intervjuas har gett sitt medgivande till detta. En bandspelare finns inte att tillgå utan en videokamera kommer att användas och riktas in mot väggen så att bara lärarens röst kommer med. Lärarna kommer att bli upplysta om att inspelningen endast ska användas i bearbetningen och att den sedan ska raderas. Inspelningen ger möjligheten till att ta del av alla delar av samtalet i efterhand och på så vis kunna gå tillbaka till de exakta svaren som inte fås med i anteckningarna. Patel & Davidsson (2003) menar att det är positivt att använda sig av ljudinspelningar. Forskaren kan på så sätt ta del av fullständiga och precisa svar som kommit fram under intervjun.

Upplägget för intervjun presenteras för lärarna innan, det vill säga att enkäterna ligger som utgångspunkt men att det finns djupare frågor inom vissa områden. Detta förbereds läraren på

redan då enkäterna samlas in. Läraren får då en möjlighet att förbereda sig inför vad som ska diskuteras under intervjun.

Under själva intervjun kommer vi båda två att delta. En av oss ställer frågor till läraren medan den andra för löpande protokoll över vad som sägs. Denscombe (2000) menar att det är positivt om forskaren för anteckningar under intervjun. Dessa kan då i efterhand fungera som ett komplement till ljudinspelningen. Han menar att ljudinspelningarna bara får med de bitar som uttalas medan anteckningarna kan visa på allt det som finns runtomkring i sammanhanget såsom stämningen under intervjun och kroppsspråket som uppvisas. För att göra det enklare för den som under intervjun för protokoll kommer enkätens frågeformulär att användas som grund. Det är då enklare att strukturera upp anteckningarna genom att skriva under den fråga som diskuteras för tillfället.

3.6 Genomförande av observation

För att få en mer tydlig bild av svaren utifrån enkäterna kommer läsmiljön på varje förskola att observeras och iaktas. Vi kommer att söka tillstånd av lärarna att titta på miljön och fotografera med digitalkamera. Det dokumenterade materialet beräknas senare underlätta bearbetningen. Vi kommer att undersöka var på förskolan läsmiljön är placerad, var den är placerad i rummet, vilket material där finns, hur materialet är placerat och så vidare (se bilaga 2). För att få en så riktig bild som möjligt av miljön deltar vi båda två vid observationerna.

3.7 Bearbetning av material

Under vår undersökning kommer material samlas in på ett tydligt sätt. Detta för att underlätta för oss och få struktur vid bearbetningen av materialet. Patel & Davidsson (2003) poängterar vikten av att det finns mycket tid avsatt för bearbetningen av materialet. De menar även att forskaren måste vara tydlig då den redogör för hur den gått tillväga vid bearbetningen. Enkäterna kommer att sammanställas från varje förskola, efter varje fråga. Under observationen antecknas miljöns utformande, lokaler och material. Vi kommer att fotografera med en digitalkamera för att kunna se hur miljön såg ut i efterhand. Genom att ha både anteckningar och bilder från miljön får vi en tydligare bild av hur det ser ut och kan efteråt lättare bearbeta materialet.

3.8 Metodkritik

Undersökningen är övergripande och omfattar både enkäter, intervjuer och observationer vilket gör att relevansen ökar. Varje undersökningsmetod har sina brister men genom att använda tre olika metoder så ökar kvaliteten och giltigheten.

Kvale (1997) menar att vid en kvalitativ forskningsintervju måste intervjuaren ha en omfattande förförståelse av ämnet för att kunna tyda innebörden i det som blir sagt och sammanhanget det ingår i. Han menar att det finns risk för att intervjuaren bara lägger märke till saker som stöder hans egen uppfattning och bortser från sådant som pekar i annan riktning. Det finns också risk att intervjuades uttalande kan tydas på olika sätt och därför tolkas på olika vis. Vi kommer båda att närvara vid intervjuerna. En kommer att föra anteckningar medan den andre intervjuar. Intervjun spelas också in. Vi kan efteråt jämföra dessa olika sammanställningar av fakta för att minska felkällor. Kvale (1997) menar också att den intervjuade kan ge uttryck åt både riktiga och falska uttalanden. Om intervjupersonen inte enbart är en informant utan en representant för det som undersöks så finns risken att intervjusituationen kan framkalla försvarsreaktioner. Kvale (1997) menar att om detta klargörs och lyfts fram, kan det klarlägga särskilda aspekter av det undersökta och bidra till nya perspektiv på kunskapen om det.

Samma kvalitetsdilemma kan sägas gälla för enkäterna. En annan brist med enkäter kan också vara att man inte får de uttömmande svaren man förväntar sig. Deltagarna kan fatta sig kort så det är viktigt hur frågorna formuleras för att få ut så mycket som möjligt av dem. Patel & Davidsson (2003) poängterar vikten av att forskaren noggrant förberett enkätens innehåll innan den lämnas ut. I detta ingår att se över om alla delar är relevanta för frågeställningen, att enkäten inte består av för många frågor och att frågorna inte går att missförstå. Intervjuerna vi skall genomföra blir då senare också en möjlighet att fördjupa de frågor vi vill ha svar på.

Enkäterna och intervjuerna ska kompletteras med egna observationer i verksamheten för att stödja de resultat som framkommit i dessa. Denscombe (2000) menar att ett dilemma vid observationer kan vara att de utgår ifrån vad forskaren ser och att denna kan välja ut vad den vill se och inte se. Däremot kan observationen ge forskaren mycket då det gäller att samla in material till undersökningen eftersom metoden inte är bunden till vad någon säger. Ett sätt att göra resultatet av observationen trovärdigare är om det i undersökningen ingår två forskare

som observerar detsamma varefter de diskuterar resultatet. Eftersom observationen inte är knuten till andra människors åsikter och yttranden ser vi den som ett komplement till enkäterna och intervjuerna. Vi tror på så vis att de olika metoderna berikar varandra så vi får en riktigare bild av hur det ser ut på dessa fyra förskolor.

På grund av begränsad tid finns det inte möjlighet att vara ute under en längre sammanhängande tid och observera då det är aktivitet i läsmiljön. Under en längre sammanhängande undersökningsperiod hade vi kunnat få en bättre inblick i hur läsmiljön används av barnen. Det krävs en lång period för att kunna dra slutsatser. Genom att använda alla tre undersökningsmetoderna får vi den bästa bilden av hur det är, ser ut och fungerar utifrån de förutsättningar som finns. Någon generell slutsats väntar vi oss därför inte kunna dra av den empiriska undersökningen.

4 Resultat och analys

Under denna rubrik kommer resultatet från undersökningen det vill säga enkät, intervju och observation att redovisas sammanställt i löpande text med varje av de fyra förskolorna var för sig. Efter resultatet av varje förskola följer en kort analys och avsnittet avslutas med en analysammanfattning.

4.1 Förskola 1

Förskolan är placerad på bottenplan i ett flerfamiljshus och består av två avdelningar. Det finns en 1-3 årsavdelning och en 3-5 årsavdelning. Vi har gjort vår undersökning på 1-3 årsavdelningen vilken består av 16 barn. På denna avdelning arbetar fyra personal. Avdelningen består av tre rum, ett matrum och en hall.

Böckerna var tillgängliga för barnen och väl synliga med framsidan utåt på hyllor. De kraftiga pekböckerna förvarades längst ner och ömtåliga böcker högre upp. Barnen fick be om dessa om de ville ha dem. Två hyllor var i barnens höjd och två hyllor som barnen inte kunde nå. Det poängterades att barnen skulle ha möjlighet att se alla böcker. En anledning till att böckerna var högt upp var att de kunde gå sönder och då behövdes det nya. Detta var svårt att köpa in eftersom man i kommunen hade satt stopp för nya inköp. Det handlade mycket om pengar.

Sammanlagt finns det 15 böcker framme och alla böckerna är i bra skick. Böckerna som är framme är för yngre barn i åldern 1-3år och det finns bara böcker ifrån biblioteket. Lärarna har huvudansvaret för vad barnen läser. Det måste finnas något för alla barn om man skall kunna stimulera intresset för böcker anser lärarna. Barnens behov och intresse är i fokus vid val av böcker. Tydliga tankar finns bakom val av böcker. Böcker valdes utifrån vad som händer i barnens liv just nu till exempel att få syskon, skilsmässa. Det fanns även två egengjorda böcker som står framme på hyllorna.

Vid besök på biblioteket är det oftast några barn från gruppen per gång som får följa med. Det lånas många böcker för att sedan kunna byta med på förskolan under en längre tid. Man besökte biblioteket efter en eller två månader då man tröttnat på böckerna.

Läshörnan är placerad i lekrummet. I ena delen av rummet finns olika lekmaterial och i den andra hörnan finns hyllorna med böckerna. På golvet ligger två stora madrasser och två stora kuddar. Det finns stor plats för barnen att sitta och lyssna eller titta i böcker. Någon speciell belysning på själva "läshörnan" finns inte utan det är bara vanliga lysrörs armaturer i taket som är till för hela rummet. Lärarna saknar en riktigt lugn miljö. Det finns möjlighet att läsa i lugn och ro men i ett rum som ligger avsides i korridoren. De tar vara på alla stunder som innebar läsning i lugn och ro som till exempel när en del av barngruppen tar på sig ytterkläder i hallen.

Det framkom att det till viss del finns ett utvecklingsbehov. Förslag på läsgrupper i ett mer avskilt rum i lugn och ro fanns men det fanns även mycket annat i verksamheten som måste prioriteras. Miljön som finns fungerar bra för de yngsta barnen men vissa praktiska saker såsom kuddar är önskvärt att ha mer av. Det poängteras att förskolan inte har de mest optimala lokalerna för att utforma en inbjudande miljö.

Läsning anses vara mycket viktigt på förskolan. Det betraktas som betydelsefullt att små barn får möjlighet att höra samma saga många gånger. Böcker framhövs som viktiga för språket, samvaron, samspelet, fantasin och koncentrationen. Lärarna menar att barnen genom läsning lär sig att sitta still, lyssna, berätta och tålmodet utvecklas. Vikten av att det finns böcker för alla understryks och att nästan alla barn älskar böcker. Det var även viktigt att lära barnen att vara aktsam om böcker.

Lärarna anser att deras förhållningssätt till böcker är viktigt och det påverkar barnens syn på böcker. Förmedlar inte läraren att läsning är roligt blir det svårt att motivera barnen.

4.1.1 Analys

Läsmiljön är anpassad till barnen som vistas i den. Lärarna arbetar aktivt med miljön på förskolan. För dem har läsmiljön betydelse för att skapa ett intresse hos barnen. De ser på läsmiljön som en viktig del i verksamheten. Förslag på förändringar är inte så många. Lärarna tycker att det fungerar bra som det är, även om de också anser att ett visst utvecklingsbehov finns.

4.2 Förskola 2

Förskola 2 är placerad i två olika enplansbyggnader på grund av att förskolan ganska nyligen blivit tillbyggd. Tidigare fanns det tre avdelningar men idag består förskolan av fem avdelningar. Det finns tre stycken 1-3 årsavdelningar och två stycken 3-5 årsavdelningar. På avdelningen som deltagit i vår undersökning arbetar det fyra personal. Avdelningen består av 16 barn. På avdelningen finns det två rum, ett matrum och en hall.

Läshörnan är placerad i ett rum där det även finns vad lärarna kallar ”dockis” det vill säga att det finns ett litet kök med inredning, dockor, sängar och utklädningskläder. I rummet finns en stor soffa som barnen kan sitta i och en extra lampa utöver den i taket som är riktad mot soffan. I soffan finns det plats för några barn i taget.

Böckerna är placerade på tre hyllor som sitter ovanför varandra. Hyllan i mitten är sönder så det är bara den översta och understa hyllan det står böcker på. Barnen kan bara nå den understa hyllan. Böckerna ska vara väl synliga så att barnen själva ska kunna ta och titta i dem anser lärarna. De minsta barnen klarar inte av att titta i alla böcker själva. Därför kan inte alla böcker vara tillgängliga. Sammanlagt finns det fem böcker framme och två tidningar. Förutom böcker på hyllor finns det även en låda med böcker i ett litet förråd på avdelningen. I lådan kan de större barnen själva få välja böcker. Böckerna som finns framme är förskolans egna och är för yngre barn i åldern 1-3 år. Böckernas skick varierar. Någon bok är hel medan någon bok är trasig och lagad. Tidningarna är trasiga och sidor eller delar av sidor fattas. Nyligen har förskolan byggts till och från att ha varit en småbarnsavdelning fanns det idag tre stycken avdelningar med små barn. Det har inte köpts in några nya böcker sen dess men det är önskvärt anser lärarna. Barnen kommer ofta med böcker och det blir mycket spontan läsning. En gång i veckan på avdelningen har de en sagosamling i samlingsrummet. Lärarna menar att böcker är något man ska vara rädd om, de är inga leksaker. Lärarna menar att deras eget förhållningssätt spelar en stor roll. Om deras intresse är stort så föder det även ett intresse hos barnen.

Lärarna lyfter att det finns ett behov av att utveckla miljön på avdelningen, en myshörna, en lugn vrå eller ett speciellt sagorum önskades. Sagorummet skulle ha dämpad belysning, vara mysigt och gärna vara inrett så det utstrålade ”magi”. De hävdar att de kunde ha mer planerad läsning i små grupper för att ge alla barn sagan på rätt nivå. Behov av fler synliga hyllor att

placera böckerna på lyftes. En speciell läsfilt kunde användas vid läsning. Genom att använda läsfilt kunde lässtunden flyttas runt till någon lugn plats och tillfället tillvaratas. Vikten av lugn och ro vid läsningen poängteras.

Förslag på utveckling är att ha en back med böcker i på golvet. Fler böcker borde vara tillgängliga längre ner för att de ska kunna göra barnen mer intresserade av böcker och lära dem att vara rädda om dem. Det finns en medvetenhet om böckernas placering och tankar finns att ändra om. Fokus på höstterminen har varit att arbeta ihop barngruppen då de nyligen hade startat upp med ett helt nytt arbetslag. Idéer, möjligheter och personal finns för att göra en omändring av miljön.

Böcker och läsning anses som mycket viktigt för barns språkutveckling. Läsning ska vara roligt och något man gör när barnen är pigga och vakna. Sagans värld är magisk och när man får gå in i denna blir det avkopplande och stärkande.

Lärarna försöker se barnens nivå, behov, ålder och intresse vid val av böcker. De anser det viktigt att alltid tänka efter hur barngruppen ser ut när man tar in nya böcker. Detta gjordes men däremot finns det inga böcker med utländskt språk. De menar att de kanske kunde bli bättre på att tillgodose varje barn. Barnens intresse är viktigt att se till.

Barnen är inte med på biblioteket. Förklaringen är att förskolan har långt till biblioteket och att de inte ville köra med barnen i sina bilar. Det var de vuxna som bytte ut böckerna. De menar att på en småbarnsavdelning kan man ha böckerna längre än på en stor avdelning. Detta eftersom upprepning är vad de små barnen tycker om. Till våren kommer det att bli mer aktuellt att gå med de större barnen på avdelningen till biblioteket. De har inte varit på biblioteket denna termin ännu. Byte av böcker sker annars regelbundet.

4.2.1 Analys

Läsmiljön är inte så inbjudande. Barnen har inte tillgång till så stort antal böcker och de når bara ett fåtal. Det finns ett utvecklingsbehov och det är lärarna medvetna om. Lärarna anser att det finns anledning till varför läsmiljön inte har prioriterats. De anser att läsmiljön har betydelse för att skapa läslust men trots medvetenheten om att läsmiljön bör utvecklas arbetar de inte med det.

4.3 Förskola 3

Denna förskola är lokaliserad i en byggnad som tidigare varit anpassad för äldreboende. Förskolan består idag av två 1-5 årsavdelningar. På förskolan hade man ganska nyligen valt att göra en omstrukturering vilket innebar att man delade förskolans tidigare enda avdelning till två avdelningar istället. På den avdelning där vi gjort vår undersökning finns det plats för 19 barn. Avdelningen består av tre personal samt en assistent. På avdelningen finns det tre rum, matrum och en hall.

De flesta böckerna är placerade i en plastback på golvet. Det finns även böcker och serietidningar inne i en garderob som de minsta barnen inte kan öppna. I fönsterkarmen finns en tidsskriftssamlare där en del av serietidningarna finns. Det finns många böcker överallt. På avdelningen finns både förskolans egna böcker och serietidningar samt biblioteksböcker. Skicket på böckerna varierar. I en del böcker fattas mer än hälften av sidorna, ibland också bokens framsida och många av serietidningarna är sönderslitna.

Det finns en soffa mitt i det ena rummet och en madrass intill en vägg i ett annat rum där man kan sitta och läsa. En del av barnen får sitta på golvet när man läser för alla får inte plats varken i soffan eller på madrassen. I båda rummen finns det även andra saker att leka med så rummet är inte enbart avsett för läsning. Belysningen består av lysrör i taket och en lampa i fönstret.

De poängterar att de inte hade någon direkt läsmiljö, att den som finns är mycket torftig. Miljön är inte inbjudande och det fanns ingen speciell läshörna. Behov av att utveckla läsmiljön poängteras. Lärarna hade förslag på hur detta kunde genomföras. De menar att de inte arbetar särskilt aktivt med att utveckla läsmiljön just nu. Läsning borde enligt dem vara högre prioriterat och de borde läsa mer spontant för barnen. Den allmänna synen på läsning borde vara bättre för det visar barnen att läsning är något som är trevligt. Att göra läsningen trevlig hänger samman med hur man presenterar det på förskolan menar lärarna. Boklådor för föräldrarna är ett förslag som finns.

Lärarna tyckte inte att böcker i en boklåda var så lockande för barnen. Inköp av någon slags bokhylla hade varit positivt och på så sätt kunde bokens framsida synas bättre. Det var olika

hur ofta barnen använde böckerna. Barn som hade tillgång till böcker hemma använde dem mer.

Nyligen har förskolan delats in i två avdelningar istället för en. Utvecklingen av läsmiljön har inte varit prioriterad sedan delningen. Det hade inte blivit något nytt sagorum på den nya avdelningen som det fanns innan omorganisationen. Vid val av böcker fokuserade de på nivå, ålder och därefter intresse. De är inte säkra på hur ofta böckerna blev utbytta men anade att det var för sällan. Byte av böcker görs enligt lärarna när det kommer kravbrev från biblioteket. Vid besök på biblioteket fick barnen välja fritt men med vissa restriktioner, till exempel om barnen valde för många böcker eller om nivån på boken inte passade barngruppen. Besöken på biblioteket skedde en till två gånger per termin. Vikten av att alla barn fick välja böcker vid besöket poängteras och därför berättade de alltid för barnen innan besöket att de fick välja vars tre till fyra böcker.

4.3.1 Analys

Generellt sett så är läsmiljön långt från tillfredställande. Det finns ingen bestämd "läshörna". Tillgängligheten till böcker är dåligt och de finns utslängda på flera platser på förskolan. Barnen kan inte nå alla böcker och tidningar. Behovet av att utveckla läsmiljön är stort. Lärarna är medvetna om att behovet finns men arbetar inte med det. Detta trots att de är medvetna att läsmiljön har betydelse för att få barnen intresserade av böcker och läsning.

4.4 Förskola 4

Förskolan är belägen på bottenplan i ett flerfamiljshus. Den består av tre avdelningar varav en 1-3 års-, en 4 års- och en 3-5 årsavdelning. På 1-3 årsavdelningen där vi gjort vår undersökning finns det 15 barn inskrivna. Det är tre personal som arbetar på avdelningen. Avdelningen har tre rum och ett matrum.

Böckerna är placerade i en hylla i anslutning till läshörnan. Vissa böcker är tillgängliga i barnens nivå. De böcker som lärarna inte är rädda om ligger på en hylla som barnen själva når medan biblioteksböckerna ligger högt upp. De vuxna är med när barnen ska ha dem. De menar att barn överlag inte är rädda om saker. Det handlade till viss del om att de ville att böckerna skulle hålla. Därför hade de valt att placera böckerna som de har. Boken ska inte ses som en leksak men den ska användas av barnen. Antalet böcker som finns framme är stort och

består till mestadels av förskolans egna böcker men även en del biblioteksböcker. Böckerna som finns är i bra skick och anpassade till både ålder och barngrupp. Möjlighet för föräldrar att låna hem böcker från en hylla i tamburen finns.

Läsmiljön är placerad i en hörna i samma rum som man sitter och äter. I rummet finns det även leksaker men matborden är placerade mitt i rummet och delar på så sätt av rummet. I läshörnan finns det en soffa och en lampa som är riktad mot soffan. Det finns möjlighet för barnen att hämta stora kuddar som de kan sitta på om de inte får plats i soffan.

Lärarna menar att det alltid finns ett behov av att utveckla miljön. Förslag finns på att införa en läshörna i ett av rummen där man kan stänga om sig. I detta rum ska det för barnen finnas möjlighet att lyssna till böcker om intresse finns. Lärarna menar även att de kunde göra den befintliga läsplatsen mer inbjudande på olika sätt. Hade de varit mer personal kunde de ha delat upp sig i små grupper i olika rum mer vid läsningen. De menar att det är svårt att utveckla miljön i förskolans lokaler. Mysfaktorn är en viktig aspekt, är det mysigt blir det mer inbjudande. De har kanske inte alltid resurser att göra det men allt går om man vill anser lärarna. Lärarna poängterar vikten av att det finns ett annat rum man kan gå till och stänga om sig vid läsning. Störande ljud får inte hindra läsning och det är viktigt att man respekterar den som sitter och läser för barnen.

Lärarna menar att läsning är mycket viktigt för barnens språkutveckling. De hävdar att de läser för lite idag och att de borde läsa ännu mer. Det beror på vad man prioriterade och att det kanske finns annat som man anser är viktigare. Lärarna anser att det är de som styr verksamheten. Prioriterar de verkligen läsning så läser de mer.

Böcker tas in efter barnens erfarenheter, behov, nivå och ålder. De tittar både till det enskilda barnets och gruppens intresse och väljer man efter intresset blir det också efter barnens nivå. De försöker även att ta in böcker efter vad som händer i barnens liv vid olika situationer såsom att få syskon och så vidare. Böcker med lättare text finns till barn med utländsk bakgrund.

Böckerna byts ut en gång i månaden och barnen är med på biblioteket för att vara delaktiga i valet av böcker, men lärarna kollar om det är rätt böcker för barnens behov och ålder.

4.4.1 Analys

Det finns en avskild "läshörna" i en del av ett rum. Barnen har inte tillgång till alla böcker. Utvecklingsbehov finns men lärarna har inte speciellt många idéer hur man kan utveckla läsmiljön. De är dock medvetna om att miljön har betydelse för att skapa ett intresse hos barnen för böcker och läsning.

4.5 Analyssammanfattning

Läsmiljön varierar ute på förskolorna. Den ser olika ut på grund av hur lärarnas förhållningssätt till förskolans fysiska miljö ser ut. På de förskolorna där man arbetar för att ha en bra läsmiljö finns också en miljö som lockar barnen till att använda böckerna och till att lyssna på sagor. På de förskolor där läsmiljön inte är så inbjudande är lärarna medvetna om detta men arbetar trots detta inte aktivt för att göra någonting åt det. Förslag och vilja till förändring och utveckling finns i varierande grad på alla förskolorna men generellt så är det praktiska genomförandet av förändringarna inte prioriterat i verksamheten.

På samtliga förskolor menar lärarna att läsmiljön har betydelse. De är medvetna om att läsmiljöns placering och utformning har betydelse för hur intresset för böckerna och läsningen blir hos barnen. Alla lärare anser att det är viktigt med böcker och läsning. På alla förskolor betonar man vikten av att ha böcker som passar för barngruppens behov. Att ha böcker på rätt nivå för barnen så att de själva kan ta böcker att titta i, är också något som lyfts som viktigt på alla förskolorna men trots det så har barnen ändå inte tillgång till böckerna på ett tillfredställande sätt.

5 Diskussion

Under denna rubrik förs en metoddiskussion och sedan en diskussion över resultatet som undersökningen visat på. Detta kommer att sättas i relation till vårt syfte samt vad tidigare forskning och litteratur kring området poängterat. Vårt syfte med uppsatsen är att undersöka hur läsmiljön är utformad på förskolan, om och isåfall hur lärare arbetar för att skapa en god läsmiljö. Undersökningen skall även ge inblick i och förståelse för om läsmiljön har betydelse för att öka barnens läslust och intresse för böcker. Svar på syftet har vi fått genom att göra en övergripande undersökning som inkluderar enkäter, intervjuer och observationer. Vi har valt att dela upp diskussionen i åtta rubriker. Diskussionskapitlet slutförs med några avslutande funderingar.

5.1 Metoddiskussion

I undersökningen delade vi först ut enkäter som vi sedan sammanställde. Från början var tanken att utifrån enkäterna skriva intervjufrågor. I och med att undersökningen omfattade fyra olika förskolor skulle det innebära fyra olika frågeformulär. Efter diskussion och övervägande blev utgångspunkten att istället utgå från enkätsvaren och ställa utvecklande och djupare frågor för att få svar på våra frågor och funderingar. I undersökningen blev enkäterna istället ett övergripande material för att underlätta för intervjun.

I efterhand kan vi konstatera att några av lärarna i vissa sammanhang inte uttryckte samma saker i enkäten och intervjun som vi själva under observationen såg och uppmärksammade i läsmiljön. Kvale (1997) hävdar att de som blir intervjuade kan hamna i försvarsställning om de är representanter för det som undersöks. Det kan vara så att de lärare som förskönade vissa svar i undersökningen medvetet eller omedvetet försökt få sin verksamhet att framstå i bättre dager.

Då vi är medvetna om bristerna i undersökningens enskilda metoder poängterar vi vikten av att undersökningen innefattar både intervjuer, enkäter och observationer. Vi anser att vi på så vis får fram en riktigare bild av hur det ser ut på de fyra förskolorna.

Det som i efterhand har setts som en brist i enkäterna och i intervjuerna är otillräckligt med frågor om barnens delaktighet. Forskningsbakgrunden lyfter tydligt detta ämne och visar på hur viktigt det är med barnens delaktighet. Vi har enbart efterfrågat barnens delaktighet i

samband med biblioteksbesöken. Vi skulle också ha undersökt på vilket sätt barnen är och har varit delaktiga i utformandet av verksamhetens läsmiljö. På grund av olika skäl både enskilda och från våra undersökningsgrupper har vi valt att inte lämna ut denna fråga i efterhand. Vi har också valt att ta bort en fråga som nu i efterhand inte anses som relevant för uppsatsen. Frågan var hur lärarna ansåg hur man borde göra med läsning i förskolan. Denna fråga fanns med både i enkäterna och i intervjuerna. Uppsatsens fokus ligger på läsmiljön och inte på själva läsningen. Frågan låg utanför uppsatsens syfte och därför bedömde vi det riktigt att avlägsna den för att bibehålla tydligheten i undersökningen.

5.2 Miljöns betydelse

Det framkommer från forskarna i forskningsbakgrunden att miljön har stor betydelse. Skolverket (2005) understryker tillsammans med Svensson (1998) och Pramling-Samuelsson & Sheridan (2006) att miljön i verksamheten har stor betydelse för barns utveckling och lärande. På samtliga förskolor anser lärarna att miljön är en viktig del i arbetet med barnen. De är alla medvetna om att miljön skall vara utformad så den är inbjudande och uppmuntrar barnen till aktivitet. Fast att alla är medvetna om det och att det poängteras i Lpfö98, så prioriterar inte alla förskolorna att aktivt arbeta med miljön. Det framhävs i Skolverket (2005) och av de Jong (1996) att miljön ska vara en aktiv part i verksamheten. Vi håller med forskarna om att miljön är viktig för barns utveckling och anser att man måste arbeta mycket med den ute på förskolorna.

Svensson (1998) framhåller att man inte kan använda samma tillvägagångssätt till alla barnen. Hon lyfter att miljön måste kunna förändras och vara anpassad till den enskilda individen som befinner sig i den. Vi menar dock att en miljö som fungerar för barngruppen inte behöver förändras medan en miljö som inte fungerar och inte stimulerar och utmanar barnen måste utvecklas.

Johansson & Pramling-Samuelsson (2003) hävdar att man i miljön kan se lärarnas kunskap- och barnsyn. På förskolorna menar vi att miljön skildrar vilket förhållningssätt och syn lärarna har på böcker och läsning. Vi samtycker med Björklid (2005) och Pramling-Samuelsson & Sheridan (2006) att om inte miljön är tillgänglig, trygg och stimulerande tappar barnen intresset. Miljön ska utformas så den är inbjudande för barnen och materialet skall vara tillgängligt.

5.3 Lokaler och material

Skolverket (2005) poängterar att det i skollagen framhålls att lokalerna på förskolan skall vara lämpliga för verksamheten. Med lämpliga menas det hur lokalerna ser ut både storleksmässigt och utformningen av dem samt materialet. Johansson & Pramling-Samuelsson (2003) menar att det inte finns några bestämda regler för hur miljön skall se ut. Förskolan arbetar efter läroplanen och Simonsson (2004) menar att förskolan har brett utrymme för att nå målen. Björklid (2005) menar att lärarna skall se över lokalerna och använda dem på bästa sätt till barngruppen som befinner sig i dem. Vi menar att lärarna har stora möjligheter till att påverka den fysiska miljön. Vi anser att lärarna har fria händer för att utveckla verksamheten så att de når målen. Utifrån vad vi har sett ute på förskolorna så görs detta bara om intresse och tid finns. Som vi ser det är det lärarna som har ansvaret för att lokalerna används på bästa sätt. Vi anser att dåliga lokaler inte får vara en orsak till att inte utforma sin miljö. Förskola 2 och 3 prioriterar andra saker mer än att utforma avdelningens läsmiljö. Vi håller med dem om att verksamheten består av mer än böcker och läsning. Det vi vill poängtera är att miljön är en viktig del för barns utveckling.

Vi kan konstatera utifrån både enkät och observation att läshörnan på samtliga förskolor fanns placerad i ett rum som även användes till andra aktiviteter. Dessa aktiviteter kunde vara att de på förskolan satt och åt i samma rum eller att barnen lekte i det rum där läshörnan också var placerad. På förskola 2 hävdade de att läsmiljön fanns placerad i ett avskilt rum men vi uppmärksammade under observationen att i detta avskilda rum fanns även avdelningens ”dockis”. Både Johansson & Pramling-Samuelsson (2003) och Pramling-Samuelsson & Sheridan (2006) anser att det är viktigt att läraren med jämna mellanrum ser över om rummet för läsning även används till andra saker. De framhäver vikten av att som lärare fundera över de budskap som finns inbyggda i miljön.

Som vi ser det gör förskola 3 i stort sett ingenting åt sin läsmiljö trots att de själva poängterar hur dålig den är och att följderna blir att barnen inte har så stort intresse för böcker. Björklid (2005) framhäver hur viktigt det är att utforma miljön på ett inbjudande sätt. Vi håller med de Jong (1996) att det är lätt att fastna i vad rummet tidigare använts till. Vi framhåller att detta är vad som har hänt på förskola 3. Vi menar att de är medvetna om att läsmiljön inte fungerar i dagsläget och att den behöver utvecklas, men att de inte vet hur de ska ta tag i det. Att ta hjälp från en annan avdelning kan vara positivt. Lärarna i fråga kanske ser på miljön

annorlunda jämte mot dem som arbetar i miljön dagligen. Man kan lätt bli blind på hur den egna miljön ser ut.

5.4 Presentation och placering

Ekström & Isaksson (1997) lyfter tillsammans med Fast (2001) och Granberg (1996) hur viktigt det är med lugna platser när man läser. Detta var något som samtliga lärare på förskolorna lyfte i undersökningen. De ansåg att lugn och ro var viktigt för att barnen skulle kunna koncentrera sig vid läsningen. På förskola 2 menade de att en myshörna, en lugn vrå eller ett speciellt sagorum varit önskvärt. Både Chambers (1995) och Björk & Liberg (1996) understryker att den fysiska miljön är av stor betydelse för att förmedla att läsning är något roligt och viktigt. På samtliga förskolor menar de att läsning skall vara något roligt och mysigt. Vi håller med om att den fysiska miljön kan motivera barnen.

Chambers (1995) och Granberg (1996) understryker att om barnen under trevliga förhållanden får möta böcker blir deras fortsatta intresse större. Det kan vi hänvisa till förskola 1. Deras läsmiljö är inbjudande och lärarna var engagerade vilket resulterade i att böckerna användes mycket av barnen. Barnen hade enligt lärarna stort intresse för böcker. Vi ser där ett samband mellan hur viktig utformningen av miljön är för att skapa läslust. Dock var läsmiljön placerad i lekrummet. Det fanns ett rum dit de kunde flytta läshörnan, men på grund av att det i korridoren till rummet fanns en grind ansågs det för besvärligt. Samtidigt poängterade lärarna att de önskade en lugn miljö. Förskola 4 lyfte även den vikten av att kunna stänga om sig vid läsning och få lugn och ro. Utrymmen fanns även där, men läshörnan blev inte flyttad. Vi undrar varför förskola 1 och 4 inte tar vara på de utrymmen som finns i lokalerna och omstrukturerar bland aktiviteterna. Lärarna lyfte själva att det fanns behov av att utveckla läsmiljön. Anledningen till varför lärarna inte utvecklar den kan botten i deras ork, tid och lust. En annan aspekt kan vara att de kanske har blivit blinda på miljön och inte vet hur de ska kunna förändra den.

Chambers (1995) och Granberg (1996) framhåller att hur läsmiljön ser ut är av stor betydelse för hur den kommer att fungera. På förskola 3 fanns där ingen direkt läsmiljö vilket resulterade i att böcker och tidningar låg överallt och att läsning inte var något som prioriterades. Vi anser att det stämmer överens om vad forskarna hävdar. Läsmiljön som fanns

var inte en miljö som var inbjudande eller lockande och det resulterade i att den inte fungerade som önskat.

Söderberg (1988) understryker att läsning inte får vara ett tvång utan det ska vara frivilligt. På förskola 4 har de planerat läsning en stund under dagen då alla barnen skall lyssna. Vi anser att inplanerad lässtund under dagen kan vara negativt för vissa barn. Lärarna menar att lässtunden ska vara rolig och mysig men vi anser inte att den kan vara det om den är ett tvång. De barn som inte upplever att läsning är något roligt, spännande eller givande tror vi får en negativ upplevelse med sig om de blir tvingade till att lyssna då de inte själva känner för det. Vi menar att läsning bör ske frivilligt och spontant under dagen så barnen själv kan välja om de vill delta.

Hur böckerna presenteras för barnen är viktigt. Chambers (1995) menar att hur man skyltar med böckerna har betydelse för att locka till sig barnens uppmärksamhet. Han poängterar att böckerna skall placeras på hyllor med framsidan utåt. På förskola 3 fanns det en plastback på golvet och förutom denna fanns det böcker och tidningar lite överallt bland annat i en garderob som inte alla barn kunde öppna själva. Björk & Liberg (1996) framhåller att placeringen av böckerna skall inbjuda barnen till att vilja använda dem, varje bok skall ha sin egen plats. Vi anser att barnen på förskola 3 inte fick möjlighet att möta någon inbjudande placering av böcker. Det är svårt för barnen att veta vad som finns om det inte finns någon direkt strukturering på materialet.

På förskola 1 och 2 var böckerna placerade på hyllor med framsidan utåt. På förskola 4 fanns böckerna i en bokhylla liggande eller med ryggen utåt. Något vi reagerade på var att barnen bara hade tillgång till de böckerna lärarna inte var rädda om. På dessa förskolor kunde barnen se alla böckerna men inte nå alla. Det som var genomgående på förskolorna var att barnen bara hade tillgång till de böckerna med tjocka pärmar som lärarna inte var rädda om. Böckerna med tunna sidor från biblioteket var placerade högt upp och en lärare skulle vara med när de böckerna skulle läsas. På samtliga förskolor är anledningen till att vissa böcker är placerade högre upp att lärarna är rädda om böckerna och inte vill att de skall gå sönder. Å andra sidan påpekar lärarna hur viktigt det är att visa barnen att vara rädda om böckerna. Vi frågar oss om lärarna visar barnen att man ska vara rädd om alla böcker om en del böcker står så barnen inte själva kan använda dem? Det blir för oss lite dubbla budskap till barnen.

Vi har själva varit ute och arbetat på förskolor och vet hur det är på en 1-3års avdelning och vi anser att det är fel att placera böcker så barnen inte kan nå dem. Björklid (2005) hävdar att barnen inte skall behöva lärarnas hjälp för att använda något material. Som vi ser det är det tillgängliga och engagerade lärare som finns i barnens närhet och visar hur man ska använda böckerna som behövs. Då kan barnen ha allt material tillgängligt.

Chambers (1995) menar att barnen måste få möjlighet att vårda böckerna. Detta är något som även poängteras i Lpfö98 att barnen skall ta ansvar för sina handlingar och den fysiska miljön. Vi samtycker med Granberg (1996) om att ju tidigare barnen får lära sig hantera böcker desto bättre. Om barnen tillåts hantera böckerna fel får de också mindre respekt för dem.

På alla förskolor utom förskola 1 anser vi att böckerna får för lite uppmärksamhet. Granberg (1996) menar att det ibland är så, fastän lärare poängterar att böcker skall finnas på förskolan. Det är något vi upptäckte ute på förskolorna. Det poängterades att det var viktigt med böcker men det fanns ändå förskolor som förskola 3 som inte hade någon riktig läshörna och förskola 2 som bara hade ett fåtal böcker framme. Vi anser att det är viktigt att barnen får tillgång till ett brett utbud i förskolan och att detta utbud används aktivt av lärare och barnen.

5.5 Val av böcker

Simonsson (2005) understryker tillsammans med Pramling-Samuelsson & Sheridan (2006) att det skall finnas ett stort, brett och varierat utbud av böcker på förskolan. På alla förskolor utom förskola 2 fanns det många böcker. Förskola 2 var den enda som bara hade sina egna böcker. De hade inte prioriterat att gå till biblioteket och låna böcker. På förskola 1 och 4 hade de ett bra utbud av böcker. På förskola 3 fanns det många olika böcker men det var svårt att hitta alla böcker på grund av att de låg överallt. På samtliga förskolor poängterar lärarna vikten av att välja böcker efter utveckling, intresse och ålder. Det är något som även Chambers (1995) och Söderberg (1988) understryker. Vi anser att valet av böcker har stor betydelse för hur ofta barnen väljer att använda böckerna. Finns det inte böcker som tilltalar barnen så sjunker deras intresse och de väljer andra aktiviteter i verksamheten. Vi menar att lärarnas ansvar i detta sammanhang är stort. Det är viktigt att de utgår från barnens behov då de tar in böcker i verksamheten. Detta poängteras av lärarna på förskola 1. De framhäver att de är dem som har huvudansvaret för vad barnen läser.

Kvaliteten på böckerna är viktiga. Granberg (1996) menar att om böckerna är i dåligt skick uppmuntrar det inte till användning av dem. På förskola 2 och 3 fanns det tidningar som var i dåligt skick. Vi undrar varför man har tidningar på en avdelning med barn i 1-3 års ålder och framförallt när de är söndriga. Lärarna har tidigare lyft hur viktigt det är att vara rädd om böckerna. Möter barnen bara söndriga tidningar och böcker uppmuntrar det enligt oss inte barnen till att vara rädda om dem. Vi anser att om lärarna låter det finnas söndrigt material kvar i verksamheten kan detta av barnen tolkas som att de inte heller behöver vara rädda om det övriga materialet. Vi menar att om barnen skall kunna lära sig vara rädda om materialet bör de få möta böcker som är tilltalande, hela och i bra skick.

5.6 Barnens delaktighet

Williams m.fl. (2000) menar att det skall vara ett mål för alla lärare att göra barnen delaktiga i miljön. Barnens delaktighet i utformandet av läsmiljön är något som vi tyvärr inte frågade efter i undersökningen. Samtidigt kan vi konstatera att det i resultatet inte av någon lärare spontant lyftes att de tycker att det är viktigt med barnens delaktighet då det gäller utformandet av läsmiljön. Beror det på att de inte finner att detta är viktigt, då de inte själva poängterar det? Vi anser i så fall att detta är olyckligt då det borde vara en självklarhet att i arbetet med barnen göra dem delaktiga i skapandet och utformandet av miljön som de skall tillbringa mycket tid i. Williams m.fl. (2000) poängterar också, precis som Chambers (1995), Skolverket (2005) och Lpfö98, vikten av att göra barnen delaktiga i utformandet av miljön.

Chambers (1995) menar att det är viktigt att barnen får vara med och välja vilka böcker som kommer till förskolan. Det är bara förskola 2 som inte lånar böcker från biblioteket. De andra förskolorna lånar böcker på biblioteket och några barn får följa med varje gång. Barnen får riktlinjer av lärarna hur många böcker de får välja. Samtliga lärare menar på att de delvis får styra upp barnens val så det blir böcker som passar barngruppens behov och intresse. Vi anser att det är bra att barnen får vara delaktiga i valet av böcker. Får barnen följa med till biblioteket och välja böcker gör man barnen delaktiga och synliggör för barnen att deras åsikter är viktiga.

5.7 Lärarens förhållningssätt

Lpfö98 poängterar att vuxna är viktiga förebilder för barnen. Pramling-Samuelsson & Sheridan (2006) menar tillsammans med Williams (2001) hur viktigt det är att barnen möter

kunniga och erfarna lärare. Vi anser att lärarna har ett stort ansvar. Det är de som utformar miljön och väljer vad som skall prioriteras i verksamheten. Som vi ser det är det lärarna som bär ansvaret för hur miljön ser ut på de olika förskolorna. Läraren på förskola 4 påpekade under intervjun att det kanske inte alltid fanns resurser till det de ville göra men menade att allt gick att genomföra om viljan fanns. Vi menar att denna inställning är viktig i utformandet av en förskolas läsmiljö. Vi anser att lärare inte utvecklar miljön om de inte har någon motivation och vilja till detta. På de förskolor där miljön behövdes förbättras menar vi att lärarna behöver granska sig själva och bli medvetna om att ansvaret ligger hos dem och att de måste arbeta så att det blir en bättre miljö för barnen. Pramling-Samuelsson & Sheridan (2006) framhåller att det är barnens intresse som skall ligga som grund vid utformandet av miljön. Vi anser att även om inte intresset för läsning finns hos barnen just nu är det viktigt att det ändå erbjuds. Barnen skall erbjudas en bred pedagogisk verksamhet. De har rätt till ett varierat utbud.

Skolverket (2005) lyfter hur viktigt det är att lärarna reflekterat kring hur deras förhållningssätt är och att de är medvetna om att de påverkar barnen på olika sätt. Vi håller med Chambers (1995) om att sättet lärare själva hanterar och talar om böcker visar vilken inställning de själva har till böckerna. På förskola 2 och 3 är läsmiljön inte så inbjudande. Vi kopplar detta till vilket förhållningssätt och vilken syn på boken lärarna har. På förskola 1 är miljön inbjudande och anpassad och detta anser vi beror på lärarnas syn att böcker är viktiga. Johansson & Pramling-Samuelsson (2003) framhäver tillsammans med Lindhagen (1993) att utformningen och presentationen av miljön har stor betydelse för hur barnen använder miljön och materialet. Vi håller med Lindhagen (1993) som även understryker att för att läsningen skall fungera så behövs en miljö som är tillåtande, där läraren möter barnen på ett positivt sätt. Glädje och trygga relationer är viktigt. Lärarnas förhållningssätt utgör grunden i verksamheten.

5.8 Avslutande funderingar

Som avslutning på diskussionen har två nya forskningsfrågor dykt upp som skulle vara intressanta och givande att forska vidare kring. Resultatet av undersökningen visade att förskolorna valde att inte ha alla böckerna tillgängliga för barnen. Detta är en fråga att forska vidare om, för vi anser att det finns möjligheter att utforma miljön så att barnen har materialet tillgängligt. En annan fråga som dök upp under arbetets gång var hur man i förskolan skall

kunna göra för att inte läsning skall bli ett tvång. En förskola i undersökningen hade läsning vid ett tillfälle under dagen som var ett tvång. Vi anser att läsning skall vara en frivillig aktivitet. De nya forskningsfrågorna är:

- Hur kan man på förskolorna göra så att allt material kan vara tillgängligt för barnen?
- Hur skall man kunna göra för att alla barnen skall få lyssna på böcker i förskolan utan att det ska bli tvingade?

I vårt fortsatta yrkesliv kommer läsmiljön alltid ha en stor och viktig plats. För oss är det en viktig del i verksamheten som prioriteras bort alldeles för ofta. Som vi ser det kan det finnas en bra, inbjudande miljö med ett brett och varierat utbud utan att någonting annat i verksamheten blir lidande. Det är viktigt att alltid ha med sig att barnet skall stå i centrum, deras utveckling och lärande. Det är även viktigt att som lärare inte låta sitt eget förhållningssätt utforma verksamheten på ett negativt sätt. Vad vi menar är att om man som lärare inte tycker om böcker och läsning skall det inte synas i verksamheten. Barnen ska inte bli lidande för att man som lärare inte brinner för läsning. Alla barn har rätt till samma förutsättningar.

6 Sammanfattning

Syftet med uppsatsen har varit att undersöka hur läsmiljön är utformad på förskolan, om och isåfall hur lärare arbetar för att skapa en läsmiljö. Undersökningen skulle även ge inblick i och förståelse för om läsmiljön har betydelse för att öka barnens läslust och intresse för böcker.

Forskningsbakgrunden i uppsatsen är baserad på relevant litteratur kring området. Där poängteras miljöns betydelse samt vikten av hur lärare utformar läsmiljön i förskolan. Böckernas presentation och placering i verksamheten poängteras som en viktig del då det gäller att böckerna skall bli tillgängliga för barnen. Utbudet av böckerna som finns på förskolan måste vara stort och anpassat till det enskilda barnets och gruppens intresse, nivå och ålder. I utformandet av läsmiljön poängteras barnens delaktighet som viktigt. Lärarens förhållningssätt anses också vara centralt i detta sammanhang eftersom deras inställning till böcker och läsning påverkar barnen och har betydelse för utformningen av läsmiljön.

Med våra frågeställningar ville vi undersöka hur läsmiljön såg ut på förskolorna, hur lärarnas medvetna strategi såg ut när det gällde utformningen och arbetet med läsmiljön. Dessutom ville vi veta på vilket sätt läsmiljön hade betydelse för hur mycket och hur ofta barnen tillbringade tid med böcker.

I undersökningen valde vi att använda tre metoder, enkät, intervju och observation. I resultatdelen redovisas resultatet av undersökningen som visar att läsmiljön såg olika ut på samtliga av de fyra förskolorna och att det hos lärarna fanns en medvetenhet kring hur deras läsmiljö såg ut. Det visade sig även att samtliga lärare poängterade att de ville ha lugn och ro vid läsning. Däremot var skillnaden i lärarnas förhållningssätt till läsning och böcker relativt stora. Undersökningen visade också på brister i olika utsträckningar i förskolornas läsmiljöer.

I diskussionen förs ett resonemang över det resultat som undersökningen visat på. Vi sätter detta i relation till uppsatsens syfte samt vad tidigare forskning och litteratur poängterat. Lärarna på samtliga förskolor anser att miljön är viktig för verksamheten. De är alla medvetna om att miljön skall vara utformad så den är inbjudande. Trots detta så prioriterar inte alla förskolorna att aktivt arbeta med miljön. Vi har kommit fram till att utformningen av miljön är viktig för att öka barnens läslust och intresse för böcker. Dessutom har vi sett ett samband med tidigare forskning när det handlar om hur böckerna är placerade i förskolan. I tidigare

forskning poängteras det att böcker ofta placeras högt upp så att barnen inte kan nå dem. Detta har vi även kunnat uppmärksamma på samtliga förskolor i vår undersökning. Vi anser att om lärarna finns tillgängliga i verksamheten så kan också materialet vara tillgängligt i barnens nivå på ett annat sätt än det på förskolorna är idag.

Uppsatsen har gett oss nya kunskaper om hur viktig läsmiljön i verksamheten är och vi har kommit fram till nya forskningsfrågor att arbeta vidare med. Frågorna handlar om materialets tillgänglighet på barnens nivå och om läsning ska vara tvång eller frivilligt.

Referenslista

Bjurwill, C (2001) *A, B, C och D Vägledning för studenter som skriver akademiska uppsatser*. Lund: Studentlitteratur

Björk, M & Liberg, C (1996) *Vägar in i skriftspråket – tillsammans och på egen hand*. Stockholm: Natur och kultur

Björklid, P (2005) *Lärande och fysisk miljö. En kunskapsöversikt om samspelet mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola*. Stockholm: Myndighet för skolutveckling

Chambers, A (1995) *Böcker omkring oss: om läsmiljö*. Stockholm: Nordstedt

De Jong, M (1996) *Pedagogiska och sociala aspekter för lokaler för barnomsorg: underlag för allmänna råd från socialstyrelsen 1995:2*. Malmö: Institutionen för pedagogik och special metodik, lärarhögskolan

Denscombe, M (2000) *Forskningshandboken – för småsakliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur

Ekström, S & Isaksson, B (1997) *Bildglädje och läslust*. Stockholm: En bok för alla

Fast, C (2001) *Berätta!: Inspiration och teknik*. Stockholm: Natur och kultur

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällelig forskning (2002), Vetenskapsrådet. Stockholm: Vetenskapsrådet <http://www.vr.se>

Granberg, A (1996) *Småbarns sagostund: kultur, språk och lek*. Stockholm: Liber utbildning

Johansson, E & Pramling-Samuelsson, I (2003) *Förskolan: barns första skola!* Lund: Studentlitteratur

Kvale, (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Lindhagen, M (1993) *En säck full med sagor*. Solna: Ekelund

Läroplan för förskolan: Lpfö98. Stockholm: Utbildningsdepartementet, Regeringskansliet

Nordin-Hultman, E (2004) *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Stockholm: Liber

Patel, R & Davidsson, B (2003) *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur

Pramling-Samuelsson, I & Sheridan, S (2006) *Lärandets grogrund: perspektiv och förhållningssätt i förskolans läroplan*. Lund: Studentlitteratur

SAOL13 (2006) *Svenska akademins ordlista över svenska språket*. Nordstedts akademiska förlag

Simonsson, M (2004) *Bilderboken i förskolan –en utgångspunkt för samspel*. Linköping: Tema barn, Universitet

Skolverket (2005) *Kvalitet i förskolan: allmänna råd och kommentarer*. Stockholm: Skolverket

Svenska språknämnden (2002) *Svenska skrivregler*. Stockholm: Liber

Svensson, A-K (1998) *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur

Svensson, A-K (2005) *Språkglädje: språklekar i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur

Söderbergh, R (1988) *Barnets tidiga språkutveckling*. Malmö: Liber

Williams, P (2001) *Barn lär av varandra: samlärande i förskola och skola*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis

Williams, P, Sheridan, S & Pramling-Samuelsson, I (2000) *Barns samlärande –en forskningsöversikt*. Stockholm: Statens skolverk: Liber distribution

Bilaga 1

Enkät

Vi heter Sandra Olsson och Sandra Petersson och läser sista terminen på lärarutbildningen i Kristianstad. Vi skall nu skriva vårt examensarbete som handlar om den fysiska läsmiljöns betydelse för att skapa läslust. Vi är tacksamma för personliga svar och enkäten kommer att vara anonym. Utifrån era svar kommer vi att utveckla intervjufrågor samt intervjua en förskollärare per avdelning.

1. Hur ser läsmiljön ut på din förskola? Finns det en medveten strategi hos dig då det gäller den fysiska miljön kring läsning?

2. Anser du att det finns ett behov av att utveckla den fysiska läsmiljön på din förskola? Hur arbetar du isåfall med att utveckla läsmiljön på förskolan?

3. Hur är ditt förhållningssätt/syn på boken och läsning?

4. Hur är böckerna placerade i rummet?

5. Tar du in böcker efter barnens erfarenheter, behov, nivå och ålder?

6. Får barnen vara med och hämta samt välja böcker på biblioteket? Och hur fungerar det?
Hur ofta byts böckerna ut?

7. Hur bör man göra, anser du, med läsning i förskolan?

Tack för dina svar!!!

Bilaga 2

Observation

Hur den fysiska miljön ser ut:

- Hur är böckerna placerade?
- Hur många böcker finns framme?
- Vilken sorts böcker är framme?
- Är böckerna anpassade efter åldersgruppen?
- Var i rummet är läsmiljön placerad? Används den till något mer än läsning?
- Vad finns det för möbler i läsmiljön?
- Vilket skick är böckerna i?
- Är det bara biblioteksböcker eller även förskolans egna böcker?
- Hur är belysningen?
- Får alla barnen plats när pedagogen skall läsa?

Bilaga 3

Intervjufrågor

Förskola 1

- Kan ni läsa i lugn och ro när ni har läshörnan placerad i lekrummet?
- Hur känner ni att ni kan utveckla läsmiljön?
- Hur är din syn på böcker?
- Tror du att ditt förhållningssätt till böcker har betydelse. Hur du ser på böcker?
- Hur ser du på böckernas placering?
- Tar ni in böcker efter barnens nivå, behov, ålder och t.ex. om ett barn får syskon böcker om det?
- Får barnen vara med och själva välja böcker?
- Har ni egna böcker på stället?
- Hur anser du att man ska göra med läsning i förskolan helt generellt?

Förskola 2

- Hur tycker du att ni har det när det gäller er läsmiljö?
- En gång i veckan har ni sagoläsning, vad gör ni då?
- Har det med tid och personal att göra när det gäller att utforma miljön så som ni vill ha det?
- Hur tror du man kan göra för att barnen ska bli mer rädda om böckerna?
- Tror du placeringen i rummet har betydelse för hur barnen hanterar böckerna?
- Hur är din syn på böcker?
- Hur tycker ni att er placering av böcker fungerar?
- Tar ni in böcker efter särskilda behov t.ex. vid syskon?
- Gör ni något speciellt med de barnen med utländsk bakgrund?
- De böcker som finns på stället lånar ni dem av varandra?
- Hur tycker du man ska göra helt generellt med läsning i förskolan?

Förskola 3

- På vilket sätt är er läsmiljö torftig?
- Hur kommer det sig att ni inte arbetar mer med det?
- Hur utvecklar ni läsmiljön eller varför inte?

- Hur ofta läser ni spontant för barnen?
- Vad menar ni med att ”ni önskar högre prioritet”?
- Har ni någon annan idé hur ni skulle kunna placera era böcker?
- Hur ofta används böckerna av barnen?
- Tar ni in böcker om vad som händer i barnens liv just nu t.ex. syskon, skilsmässa?
- Hur ofta byter ni ut böckerna?
- När ni går till biblioteket med barnen vad får barnen för information då?
- Var sitter ni och läser med barnen?
- Hur skulle du kunna utveckla helt generellt?

Förskola 4

- Störande ljud runt omkring, har du någon idé kring det?
- Anser du att det kan vara svårt att göra en speciell läshörna i era lokaler?
- Hur tänker ni kring att göra läsplatsen mer inbjudande?
- Vad beror det på att ni inte läser så mycket som ni vill?
- Ska man inte uppmuntra barnen till att vara rädda om alla böcker?
- Finns det tillgång till bra böcker eller är det mycket utslitet?
- På vilket sätt tar ni in böcker efter barnens nivå, behov och ålder?
- Om ni har barn som t.ex. ska få syskon tar ni då in böcker som handlar om det?
- Tänker ni något extra på barn med utländsk bakgrund då ni tar in böcker?
- Hur tycker du att man gör läsning till något positivt?
- Är läsningen efter maten frivillig eller tvång?
- Hur ska den fysiska miljön se ut för att göra den inbjudande?